

Aleksander Nikolajevič Skrjabin, 100 let po smrti

Ruski pianist in skladatelj je bil rojen 6. 1. 1872 v Moskvi, kjer je 27. 4. 1915 tudi umrl. A v vseh svojih 43. letih življenja (od tega je bil 25 let pianist in skladatelj) je naredil veliko. Četudi so



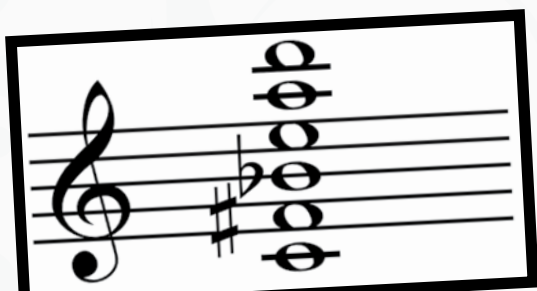
A. N. Skrjabin, Wikipedija

mu sprva starši namenili vojaški poklic in ga v ta namen dali ustrezno šolati v moskovski kadetski korpus, se je po sedmih letih odločil za glasbo. Tako je leta 1882 dokončal moskovski glasbeni konservatorij z zlato medaljo. Tu so bili njegovi učitelji skladatelj in pianist Sergej I. Tanejev, skladatelj Anton S. Arenski (kompozicija in harmonija), Vasilij I. Sifonov, Georgi Konjus in Nikolaj Zverev (klavir). Skrjabinovi ideali so bili še višji, saj je idealu Chopina kmalu dodal še velikega W. A. Mozarta, ki ga je častil kot božanstvo pa tudi slovito in mogočno peterico (Rimski Korsakov, Borodin, Kjuj, Balakirev in Musorgski) in s tem rusko nacionalno skladateljsko bero dotlej. V vsem tem ni ostal brezbrizen. Njegova glasbena kariera se je začela s turnejo klavirskih koncertov po Rusiji. Sledila ji je še skladateljska kariera, saj je Skrjabin na koncertih po Evropi in ZDA izvajal pretežno lastna dela. V letih 1898–1904 je bil profesor klavirja na moskovskem konservatoriju in bil v tem delu zelo inventiven in priljubljen. Kljub temu se je kmalu otesel profesure in dobil častno pokojnino že pri 32. letih. Ta mu je omogočala potovanja in turnee v tujino, saj je v letih 1906–1909 veliko potoval tako po Rusiji kot zunaj nje (Evropa in ZDA). V tem času je ustvaril največ večjih orkestralnih del (klavirski koncerti in simfonije).

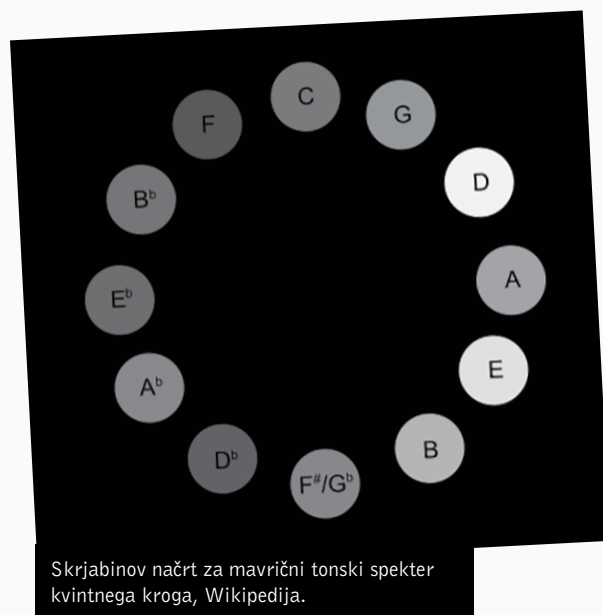
Kaj je tisto, kar je Skrjabina kot klavirskega virtuozna in skladatelja ohranilo teh več kot njegovih 100 let po smrti? Mističizem! Francoski muzikolog in prevajalec ruskega rodu Boris Fjodorovič de Schölzer (1881–1969) je o njem in Skrjabinovem mističizmu zapisal:

»[...] Ena sama ideja navdihuje njegova dela in jim daje bivanje. Vsa njegova dejavnost od prve simfonije naprej (1899–1900; op. avt.!) pomeni niz poskusov, da bi dosegel utelesitev te ideje. Edino delo, s katerim so njegove simfonije in sonate samo osnutki ali odlomki, je ponavadi imenoval 'Skrivnost.' To naj bi bila liturgija, ki bi pomenila sintezo vseh umetnosti in v kateri bi bila zajeta človeštvo in narava. V njegovih mislih je bila umetnost samo sredstvo za doseg višje oblike življenja – čisto romantična zamisel. Obseden metafizičen in religiozen sistem, ki ga je ustvaril, ustreza indijskemu mističizmu. Simboliziran je v L' Acte Préalable/Uvodno dejanje, kantati, ki naj bi bila uvod v 'Skrivnost,' a imamo le njeno besedilo in nekaj glasbenih odlomkov [...].«

Skrjabin se je najprej uveljavil kot pianist, šele nato kot skladatelj. Kljub temu pa tako kot Chopin ni bil tip pianističnega virtuozna, ampak rafiniranega klavirskega pesnika z občutkom za tonsko barvitost. Leta 1897 se je poročil s pianistko Vero Ivanovno Isakovič, interpretko tudi njegove glasbe. Že naslednje leto sta zakonca priredila koncert Skrjabinovih del v Parizu, leto po tem pa je bil skladatelj ustvarjalni vzpon že obeležen s prvo izvedbo njegovega Koncerta za klavir in orkester v fis-molu, op. 20 (1897) v Odesi. Tudi sicer je pisal in izvajal izključno klavirsko glasbo in simfonije. Med prvimi so to etude, poeme, preludiji, nokturni, valčki in sonate (10; št. 1, op. 6-1893 – št. 10, op. 70-1913). Ta dela so si pridobila nedvomno odlično mesto v sodobni klavirski glasbi in so močno vplivala na vsa poznejša skladateljeva klavirska dela. Z izjemama klavirskega koncerta in manj znane Fantazije za klavir in orkester v a-molu (1899) se je skladatelj šele pred koncem tega leta odmaknil od solističnih klavirskih del in se posvetil tudi velikemu orkestru; najprej v manj obsežni »ljadovski« (po ruskem skladatelju Anatoliju Ljadovu; op. avt.!) simfonični sliki Misli, ki ji je že leto dni kasneje sledila Simfonija št. 1 v E-duru, op. 26 (s Himno umetnosti; 1899–1900) in jo sestavlja 6 stavkov. Nasled-



Skladatelj (Prometejev) akord, Wikipediija.



Skrjabinov načrt za mavrični tonski spekter kvintnega kroga, Wikipediija.

njo zimo (1901–1902) je končal »wagnerjansko« Simfonijo št. 2 v c-molu, op. 29 in se kmalu za tem lotil prvega dela trilogije k Božanski pesnitvi. To je pravzaprav Skrjabinova Simfonija št. 3 v c-molu, op. 43 (1903–1904). Prav ta kaže mnoge značilnosti poznejšega Skrjabin, ki se izkristalizirajo v Poemu ekstaze, op. 54 (1907), drugem delu trilogije. Tu je skladatelj vsa nova, doslej neslutena zvokovna, barvna in harmonska sredstva uporabil za ponazoritev naslova in istoimenske literarne predloge, ki je delu dodana. Pesem ekstaze je napisal sam in jo izdal v samozaložbi v Lausanni (1907). Odtlej je Skrjabin smatral, da ni samo glasbenik, ampak tudi pesnik, še več, mislec, ustvarjalec nove religije in vodnik človeštva. V tretjem delu tega simfoničnega ciklusa, v Prometeju ali z drugim imenom Poem ognja, op. 60 za orkester, klavir, orgle, svetleči klavir in zbor pa je skušal z novimi izraznimi sredstvi pričarati predstavo ognja. V tem se je kar najbolj posluževal novih instrumentalnih in barvnih, sinestetičnih (tj. zlitje zaznavnih motenj različnih čutnih področij, hkratno doživljanje /tonov in barv;/ op. avt.) efektov. V tej skladbi je Skrjabin zasnoval svetleči klavir, ki je oddajal poleg zvoka tudi žarke, barvne snope, ki so spremljali in barvno interpretirali določene akorde. Tako je skušal z novimi izraznimi sredstvi pričarati predstavo ognja. Skladatelja je nasploh mikal prikaz ognjenih predstav, saj že v njegovih klavirskih skladbah lahko najdemo naslove »Vers la flamme« (= Stih plamena), »Flammes sombres« (= Plamen teme) itd. V Prometeju pa se pogosto pojavlja vertikalna harmonska struktura, ki je zaradi svoje posebnosti dobila ime Prometejev »mistični akord« z zaporedjem (od spodaj navzgor): c1 – fis1 – b1 – e2 – a2 – d3.

Zaradi vsega navedenega sodi Skrjabin med največje individualiste v glasbenem življenju svojega časa. Njegova dela, ki

so še posebej izpostavljena za klavir in orkester pa so podoba lastne filozofske koncepcije življenja in sveta. Izhajajoč iz Wagnerjeve opere Tristan in Izolda je prek Debussyja prišel do »superkromatike,« posebnega sistema oblikovanja akordov na načelu kvart in vznemirljive poliritmike. Za vse svoje zamisli je nenehno širil zvokovni aparat in da bi ustvaril »splošno umetniško delo,« je hotel klavirju, ki bi namesto zvoka metal snope različnih barv, dodati še orgle, ki bi razvijale vonjave. Čeprav mu vse to ni uspelo in so zato številne njegove skladbe danes celo pozabljene, je glasbeno govorico le obogatil s pretanjenimi izraznimi sredstvi, klavirsko in orkestralno literaturo pa z dragocenimi stvaritvami.

